

ЕКОЛОГО – ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОСИСТЕМ

О.І. Карпіщенко, к.е.н., професор

Сумський державний університет, м. Суми

Екологічні проблеми, притаманні як Україні, так і сучасній цивілізації в цілому, створили серйозну перешкоду для подальшого економічного розвитку. Характерними рисами сучасного етапу розвитку людства є швидке і виснажуюче використання непоновлюваних природних ресурсів і понадексплуатація відновлюваних ресурсів зі швидкістю, що випереджає можливість їх відновлення і відтворення. При цьому суспільству причиняється значний економічний збиток. Необхідність проведення природоохоронної діяльності розуміється на всіх рівнях управління народним господарством, однак, реально зберігається протиріччя між економікою і природою, про що свідчить лавиноподібне зростання екологічних проблем.

Усвідомлення небезпеки типу економічного зростання, що склалося, обмеженості природних ресурсів і взаємозалежність всіх еколого-економічних процесів стало найважливішими причинами розробки концепції світового розвитку.

Пошук можливостей забезпечення сталого розвитку став однією з найактуальніших задач, на вирішення яких направлені зусилля вчених, державних органів і громадських організацій в багатьох державах світу. Ці проблеми не обійшли і держави з перехідною економікою, до яких відноситься і Україна. Відсутність ефективного державного регулювання процесів, пов'язаних із сталим розвитком, привело до небажаних соціально-економічних наслідкам, причиною яких став надмірний розвиток промисловості та сільського господарства. За рівнем використання важливіших природних ресурсів Україна відноситься до країн, які характеризуються надзвичайно широким рівнем залученням їх до народногосподарського обігу.

В основі людського співтовариства лежать три групи факторів: природні, виробничі та соціальні, що складають цілісну систему. Об'єднання цих факторів в єдину систему обумовлене ціллю розвитку суспільства – забезпеченням добробуту людей та їх всебічним розвитком. Досягнення цієї цілі базується на вирішенні таких задач: забезпечення матеріальними благами, поліпшення здоров'я та духовний розвиток людини. Базовим фактором вирішення цих задач є природне середовище, а функції природного середовища повинні забезпечити сталий розвиток і процвітання людського співтовариства. Ця головна ціль може бути конкретизована за допомогою трьох груп підцелей – екологічних, соціальних та економічних. Екологічні цілі – забезпечення фізичного здоров'я і продовження людського роду. Соціальні цілі – забезпечення духовного розвитку. Економічні цілі – виробництво матеріальних благ, необхідних і достатніх для досягнення екологічних і соціальних цілей.

Досягнення економічних і соціальних цілей багато в чому забезпечується за рахунок економічних цілей. Сама економічна система створює матеріальну базу, яка необхідна для розвитку культури, охорони здоров'я, науки і мистецтва. Очевидні і зворотні зв'язки: чим більш фізично і духовно розвинена людина, тим вище потенціал економічної системи, для якої сама людина є трудовим ресурсом. Достатня кількість або надлишок природних ресурсів при наявності сприятливих природних умов стимулює зростання темпів економічного розвитку та сприяють процвітанню соціальної системи.

Навіть сприятливі кліматичні умови, наявність великої кількості корисних копалин, родючі чорноземи при відсутності ефективного управління економікою в колишньому Радянському Союзі привели Україну на межу екологічної катастрофи.

За короткий період було надмірно розвинено видобуток та переробка руд чорних металів. Розпаханість земель склала більш ніж 70%, в той час як на Заході цей показник не перевищує 32%. Таке, часто необгрунтоване економічно, споживання природних ресурсів, відсутність ефективних природозберігаючих технологічних процесів призвели до утворення зон екологічного лиха. Тому на сучасному етапі соціально-економічних перетворень в нашій державі особливої актуальності набувають проблеми підвищення ефективності використання її природно-ресурсного потенціалу, оцінки доцільності такої масштабної розробки покладів корисних копалин, вирубування лісів і лісових насаджень, і, що особливо важливо, підвищення ефективності використання і відтворення продуктивного потенціалу сільськогосподарських земель на основі екологізації землеробства та впровадження еколого-безпечних технологій.